

ПОДАТКОВА РЕФОРМА НАРАХУВАННЯ ТА СПЛАТА ПОДАТКІВ З ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

В економічно розвинутих країнах основне фіскальне навантаження у формуванні бюджету суттєво має податок на доходи фізичних осіб. На сьогодні податок на доходи є дуже дієвою формою взаємовідносин між державою та її громадянами, яку здійснюють на основі примусового обов'язкового вилучення частини їх доходу для створення централізованого грошового фонду держави з метою виконання її функцій. Рівень оподаткування фізичних осіб безпосередньо впливає на реальні особисті доходи значної частини населення, особливо тих, хто отримує основні доходи у вигляді заробітної плати.

Вивченню та вирішенню проблем пов'язаних з нарахуванням та сплатою податку на доходи фізичних осіб присвячено низку досліджень, як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Щодо механізму оподаткування доходів фізичної особи – підприємця, то тут також існує ряд протиріч та невизначеностей, котрі вимагають їх подальшого вирішення. Проте варто переглянути механізм нарахування та сплати податку на доходи фізичних осіб у зв'язку з останніми змінами податкового законодавства.

Податок на доходи фізичних осіб є однією з основних статей податкових надходжень в Україні. Його частка в зведеному бюджеті України наближена до податку на додану вартість, податку на прибуток підприємств і має стійку тенденцію до зростання. Проте він має низку недоліків, основні з яких: - складний механізм його нарахування, який потребує значного спрощення; - високий рівень податкового навантаження; - нерівномірне навантаження на доходи населення, в результаті чого значна частина податкових надходжень до бюджету відбувається за рахунок доходів осіб з низьким рівнем доходу; - суперечливість у визначенні податкових соціальних пільг, постійні зміни у законодавстві, які регулюють механізм їх визначення; - функціонування тіншового сектору економіки, де переважає заробітна плата в конвертах. Розглянемо основні зміни податкової реформи на доходи фізичних осіб протягом 2014–2016 рр. (табл. 1)

Таблиця 1

Податкова реформа податку на доходи фізичних осіб протягом 2014–2016 років

2014 р.	2015 р.	2016 р.
15 % – при отриманні особою доходу до 10 прожиткових мінімумів (до 12 180 грн.) на місяць; - 17 % – при отриманні особою доходу понад 10 мз; - 20 % – при отриманні особою доходу від 17 до 33 прожиткових мінімумів (20 706 грн. – 40 194 грн.) на місяць; У 2014 р. розмір ставки ЄСВ становив від 36,76 до 49,7% залежно від виду професійної діяльності, до якої прив'язана ставка страхування від нещасного випадку. Крім того, окремий розмір ЄСВ встановлено для фізичних осіб підприємців – 34,7% та для бюджетних установ – 36,3%. При округленні середня величина цього внеску визнана на рівні 41%.	- 15 % – при отриманні особою доходу до 10 прожиткових мінімумів (до 12 180 грн.) на місяць; - 20% до доходів понад 10 МЗП, що діють станом на 1 січня звітного податкового року (у 2015 році - 12 180 грн.); Ставка ЄСВ: - 3,6% для найманих працівників; - 2,85% для інвалідів, які працюють на підприємствах УТОГ та УТОС - 6,1% для працівників бюджетних установ - 2,6% винагороди за цивільно-правовими договорами - 2% сумми допомоги з тимчасової непрацездатності - 8,41% для працюючих інвалідів; - 5,3% для підприємств та організацій всеукраїнських громадських організацій інвалідів	З 1 січня 2016 року в дію вступила єдина ставка податку 18 %, застосовується до усієї суми бази оподаткування, незалежно від її розміру. З 2016 року ЄСВ не утримуємо із заробітної плати. Мінімальний страховий внесок ЄСВ складає з 0.01.2016 року 303 грн. 16 коп. - загальна ставка нарахування ЄСВ змінена до 22% (тепер – без класів ризику), - збільшено максимальну базу нарахування ЄСВ, тепер вона складає 25 прожиткових мінімумів для працездатних осіб

Провівши аналіз попередньої та діючої в даний час системи утримання податку на доходи фізичних осіб показує, що він, як і вся податкова система України, знаходиться в постійному розвитку. Головною проблемою є досягнення оптимального співвідношення між економічною ефективністю і соціальною справедливістю податку. Тому необхідні такі ставки податку, які забезпечували б максимально справедливий перерозподіл доходів при мінімальному збитку платників податків. Існуючі податкові ставки при сплаті податку на доходи фізичних осіб є досить дієвими, але не передбачають їх зміни залежно від рівнів доходів платників, видів їх діяльності й особливостей їх соціального стану, що було б доцільним ураховувати надалі під час реформування податкової системи.

У більшості країн світу податок на доходи з початку запровадження і до нинішнього часу відіграє роль не тільки джерела формування доходної частини бюджетів, а й механізму перерозподілу доходів між різними верствами населення, чого не можна сказати про податкову систему України.

Негативним важелем у податковій системі України виступає збільшення податкового навантаження на незаможні верстви населення через оподаткування прожиткового мінімуму доходів громадян та вищий рівень їх оподаткування порівняно з прибутковим податком з громадян, оподаткування високих і надвисоких доходів громадян за єдиною ставкою та відсутність елемента прогресії для них.

Для формування раціональної податкової системи необхідно використовувати регулюючу функцію податкової системи у вигляді надання пільгового оподаткування, зробити пільги більш прозорими та підвищити їх стимулюючі й регулюючі властивості.

Для ефективного реформування податку, необхідно також провести комплекс заходів по економічному зростанню країни, зменшенню інфляції, збільшенню сукупного попиту тощо.

Варто виділити основні чинники, які позитивно впливають на надходження податку на доходи фізичних осіб: - зростання номінального ВВП; - зростання витрат на оплату праці; - легалізація виплати заробітної плати; - позитивні тенденції до зростання доходів низькооплачуваних верств населення через державне підвищення мінімальних соціальних гарантій; - зростання змішаних доходів домашніх господарств за рахунок індивідуальної підприємницької діяльності.

Напрямами вдосконалення фіскальної складової механізму державного регулювання доходів населення від заробітної плати в Україні на довгострокову перспективу можна запропонувати такі:

- збільшення прогресії ставок оподаткування (з метою забезпечення принципу справедливості в оподаткуванні та керувачись правилом "багаті можуть платити більше");

- підвищення мінімального рівня заробітної плати (з метою забезпечення мінімально достатньої винагороди за працю, сприяння ефективної зайнятості, зростання престижності праці та зменшення "тіньової" зайнятості);

- встановлення фіксованої суми, що вираховується з бази оподаткування, чи виведення з-під оподаткування суми доходу, що не перевищує встановленого мінімального рівня (з метою забезпечення кожної людини сумою доходу, необхідною для задоволення мінімальних місячних потреб та її нормальної життєдіяльності – на рівні прожиткового мінімуму);

- введення місцевих ставок податку (для розширення бази фінансування місцевих бюджетів з метою підвищення економічного розвитку та добробуту територіальної одиниці за місцем реєстрації платника;

- з метою забезпечення еквівалентності отриманих послуг платником відповідно до суми сплаченого податку через безпосередність доступу до кінцевого споживача);

- використання на практиці запропонованих автором коригувальних коефіцієнтів до ставки оподаткування податком на доходи фізичних осіб від заробітної плати, що має на меті зменшення рівня диференціації доходів, підвищення соціальної справедливості в оподаткуванні та сприяння додатковому надходженню коштів до державного бюджету. Необхідно постійно відслідковувати фактори, що негативно впливають на надходження до бюджету податку з доходів фізичних осіб, та вжити заходів щодо покращення ситуації. Зокрема, це стосується ліквідації у суб'єктів господарювання заборгованості по заробітній платі, а також заохочення податкових агентів до висвітлення реальних доходів найманих працівників.